

17. Peníze v tržní ekonomice

- podstata a vznik peněz
 - složky bankovní soustavy a jejich úloha v tržní ekonomice
 - burzy, cenné papíry
 - inflace, konvertibilita měny
-

Podstata a vznik peněz

- jsou zvláštním druhem zboží, vznikly přirozenou cestou
- usnadňují směnu zboží, jsou výsledkem výroby, dělby práce, specializace a směny

vývoj peněz:

- 1.) naturální směna (zboží-zboží)
- 2.) vznik zbožových peněz (souvisí s rozvojem dělby práce)
- 3.) přechod na drahé kovy
- 4.) papírové peníze

zlatý standart- peněžní systém, kde se uplatňuje zlato a bankovky za zlato směnitelné. Zanikl a s ním i rozdíl mezi bankovkami a státovkami a ze všech mincí a papírových peněz se staly peníze s nueným oběhem

funkce peněz:

- všeobecný ekvivalent(ceny veškerého zboží)
- míra hodnot(umožňují porovnávání hodnot statků a služeb)
- prostředník směny(usnadňují směnu a zprostředkovávají směnu)
- jsou uchovatelem hodnot

formy peněz:

mince, papírové peníze, depozitní peníze, termínované depozity, obligace

Složky bankovní soustavy a jejich úloha v tržní ekonomicesložky:

banky- podniky které obchodují na peněžním trhu, jejich soustavu tvoří centrální a komerční banky a specializované instituce(investiční a hypoteční banky, spořitelny)

centrální banka – guvernér, Rada centrální banky/ Česká Národní Banka

- zřízena vládou, ale je na ní nezávislá, neposkytuje běžné služby, ale zajišťuje monetární politiku státu(stanovuje podmínky úvěrů, podmínky pro činnost bank), spravuje státní rozpočet, má dozor nad činností komerčních bank(banka bank)
- emisní banka – jediná z pověření státu vydává peníze

- nástroje:

- přímé(nevyužívají se)

- nepřímé:

a)*stanovení diskontní sazby* – určit sazbu, za kterou si komerční banky půjčují peníze od centrální banky

b)*operace na volném trhu* – může zasáhnout do snižování nebo zvyšování peněz v oběhu, nakupuje nebo prodává státní dluhopisy, nákup a prodej cenných papírů

c)*určování povinných minimálních rezerv* – při potížích banky musí mít rezervy, aby v určité míře uspokojily potřeby svých klientů

komerční banky – právnický subjekt, akciová společnost, snaží se o co největší zisk

- činnost:

- aktivní operace(úvěrování, prodej a nákup cenných papírů)
- pasivní operace(příjem vkladů, vytvářet zákl. jmění banky)
- neutrální operace(směnárenské služby, bezhotovostní platby, depozitní služba)

Burzy, cenné papíry

Burzy- místa pravidelného shromažďování osob, které je zvláštním způsobem organizováno (místo a doba jsou stanoveny předem), obchoduje se zde podle zvláštního zákona a burzovních předpisů

- vznik ve 12.-13.stol. v italských městech, pak přesun do Beneluxu, pol. 19.stol. – české b.
- obchoduje se zde pomocí makléřů (zprostředkovatel obchodu na burze)
- funkce: likvidace cenných papírů, možnost rychle je zpeněžit

podle předmětu obchodování:

burzy cenných papírů (peněžní)- cenné papíry, zahraniční měny

burzy zbožové- zboží s jakostí

burzy lodního prostoru- pronájem lodí a lodního prostoru

Cenné papíry- listiny představující určitý nárok vlastníka(komitenta) vůči tomu, kdo tento cenný papír vystavil(emitent)

- dělení:

- a)úrokové(dluhopisy, obligace)
- b)výnosové(akcie)
- c)neúročené(šeky, losy)

- podle vystavitele(emitenta) je dělíme: *státní, komunální, soukromé*

- **dluhopisy** – úvěrové cenné papíry s pevně stanovenou dobou splatnosti, výnosem je úrok

- dělení:

- a)výměnné(za určitých podmínek směnitelný za akcie)
- b)opční(majitelé zakládá předkupní právo na akcie toho, kdo dluhopis vydal)

- **akcie** – cenný papír vydaný akciovou společností a opravňující jejího vlastníka vykonávat práva společníka akciové spol.(valná hromada, hlasování) a podílet se na majetkových právech(mít podíl na zisku – dividendy)

- dělení:

- a)kmenové(nemají zvláštní práva ani omezení)
- b)prioritní(zaručeny dividendy, omezeno hlasování)
- c)zaměstnanecké(určeny pro zaměstnance)

- **směnky** – představují písemný závazek výstavce zaplatit v určité době, na určitém místě určitou částku určité osobě, nebo aby ji někdo jiný takto směnku věřiteli zaplatil

- dělení:

- a)vlastní(výstavce sám zaplatí uvedenou částku)
- b)cizí(výstavce přikazuje, aby třetí osoba zaplatila věřiteli)

- **šeky** – vlastník účtu přikazuje bance vyplatit držiteli určitou částku

- konvertibilita měny = volná směnitelnost měny
- diverzifikace portfolia = rozdělení vkladu na více účtů

Inflace, konvertibilita měny

- **inflace** = znehodnocení peněz, růst celkové cenové hladiny statků a služeb, znehodnocuje vklady a úspory, znehodnocuje měnu, klesá kupní síla peněz, znevýhodňuje věřitele, zvýhodňuje dlužníka
- opakem je deflace = pokles cenové hladiny
- ukazatelem inflace je index spotřebitelských cen → změna výdajů domácností za statky a služby oproti zvolenému roku → *míra inflace*

Makroekonomický jev, který je poruchou ekonomiky a projevuje se vzestupem cenové hladiny, tedy průměrné cenové úrovně. Inflace významně přispívá k ekonomické nestabilitě, zvyšuje míru nejistoty o vývoji ekonomických veličin a snižuje kupní sílu peněz

- **konvertibilita měny** = volná směnitelnost měny
- nejlépe směnitelné je euro, anglická libra a americký dolar